

WEST BENGAL STATE UNIVERSITY

B.A. General PART-II Examinations, 2017

SANSKRIT-GENERAL

PAPER-SANG-II

Time Allotted: 3 Hours

Full Marks: 100

The figures in the margin indicate full marks. Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable. প্রান্তিক সীমার মধ্যস্থ সংখ্যাটি পূর্ণমান নির্দেশ করে। পরীক্ষার্থীরা নিজের ভাষায় যথা সম্ভব শব্দসীমার মধ্যে উত্তর করিবে।

Unit-I [Marks- 40]

Answer any one question from the following:
 নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির থেকে যে-কোনো একটি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ

 $12 \times 1 = 12$

- (a) Sketch the character of Kanva as you find in your text Abhijñāna Śakuntalam.
  - তোমাদের পাঠ্য অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ পুন্তক থেকে মহর্ষি কণ্ণের চরিত্র চিত্রণ করো।
- (b) Discuss the dramatic significance of the curse of *Durbāsāḥ* in the drama *Abhijñāna Śakuntalam*.
  - 'অভিজ্ঞানশকুস্তলম্' রূপকে 'দুর্বাসার অভিশাপ' বৃত্তাস্তটির নাটকীয় তাৎপর্য আলোচনা করো।
- (c) Explain the dramatic significance of the song of *Hamsapadikā* in Act-V. পঞ্চমাঙ্কে উপস্থাপিত 'হংসপদিকার সঙ্গীত'-এর নাট্য তাৎপর্য ব্যাখ্যা করো।

Turn Over

2. Write short notes on any **four** from the following:

निम्निणिञ्छनित मर्स्या रय-कारना **गति** विषयः সংক্ষिপ্ত টীকা লেখোঃ

ययातिः, प्रस्तावना, मृगया, विदूषकः, मारीच, त्रिशंकुः।

 $2 \times 4 = 8$

3. Translate into Bengali or English any *two* from the following: নিম্নলিখিত যে-কোনো দৃটি শ্লোকের বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করোঃ

 $6 \times 2 = 12$

- (a) नीवाराः शुकगर्भकोटरमुखभ्रष्टास्तरूणामधः प्रित्नग्धाः क्वचिदिङ्गुदीफलभिदः सूच्यत्त एवोपलाः। विश्वासोपगमादभिन्नगतयः शब्दं सहन्ते मृगा स्तोग्राधारपथाश्च वल्कलशिखानिष्यन्दरेखाङ्किताः॥
- (b) गाहन्तां महिषा निपानसिललं शृङ्गेर्मुहुस्ताड़ितं छायाबद्धकदम्बकं मृगकुलं रोमन्थमभ्यस्यतु। विस्रब्धं क्रियतां वराहततिभिर्मुस्ताक्षतिः पल्वले विश्रामं लभतामिदञ्ज शिथिलज्याबन्धमसमद्धनुः॥
- (१) यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयं संस्पृष्टमुत्कण्ठया कण्ठः स्तम्भितवाष्पवृत्तिकलुषश्चिन्ताजडं दर्शनम्। वैक्लण्यं मम तावदीदृशमहो स्नेहादरण्यौकसः पीड्यन्ते गृहिणः कथं नृ तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः॥
- (d) शुद्धान्तदुर्लभमिदं वपुराश्रमवासिनो यदि जनस्य। दुरीकृताः खलु गुणैकानलता वनलताभिः॥
- 4. Explain with reference to the context any **one** from the following verses:

  ब्रिज्ञानिथिত यে-কোনো **बकिं** শ्लांकित मध्यमङ गांथा करताः

  (त) गच्छति पुरः शरीरं धावति पश्चादसंस्थितं चेतः ।

  चीनांशुकमिव केतोः प्रतिवातं नीयमानस्य॥

 $8 \times 1 = 8$

- (b) कृत्ययोर्भिन्नदेशत्वात् द्वैधीभवति मे मनः। पुरः प्रतिहतं शैले स्रोतः स्रोतोवहो यथा॥
- (c) भवन्ति नम्रास्तश्वः फलागमैर्नवाम्बुभिर्दूरविलम्बिनो घनाः। अनुद्धताः सत्पुरूषाः समृद्धिभिः स्वभाव एवेष परोपकारिणाम्॥

Unit-II

[Marks- 30]

5. (a) Give a vivid description of the romantic journey amidst nature of the King Dilīpa with his beloved queen Sudakṣinā towards the hermitage of Vaśiṣṭha.

প্রিয়রাণী সুদক্ষিণার সাথে রাজা দিলীপের বশিষ্ঠাশ্রমগমনের সময়ে প্রকৃতির মাঝে বিচরণকালীন যাত্রাপথের চিত্র বর্ণনা করো।

OR / অথবা

What was the relation of *Dilīpa* with the King *Raghu*? 1+1+2+2+6 What was the reason behind his decision of meeting *Vaśiṣṭha*? How did *Dilīpa* come to know about the Curse? Give an idea about the nature of the curse and the way of recovery from the curse as advised by the *Rṣi Vaśiṣṭha* to *Dilīpa*.

দিলীপ কে ছিলেন ? রাজা রঘুর সাথে দিলীপের কি সম্বন্ধ ছিল ? বশিষ্ঠের সাথে সাক্ষাত করার জন্য রাজা দিলীপের সিদ্ধান্তের পিছনে কি কারণ ছিল ? দিলীপ কিভাবে অভিশাপের কথা জানতে পারলেন ? অভিশাপের প্রকৃতি কেমন ছিল ও অভিশাপ থেকে মুক্তির উপায় কি হতে পারে — এসম্বন্ধে ঋষি বশিষ্ঠ দিলীপকে যে উপদেশ দিয়েছিলেন সে সম্বন্ধে একটি ধারণা দাও।

3

6. Write short notes on any *two* from the following: निम्नलिशिज य-काता मूर्णि विषयः সংক্ষिপ্ত जैका लाट्याः पितरौ, नन्दिनी, अरुन्धती, हैयङ्गवीनम्।

 $2 \times 2 = 4$

12

7. Translate into Bengali **or** English any *one* from the following verses:
নিম্নলিখিত যে-কোনো একটি শ্লোকের বাংলা অথবা ইংরেজীতে অনুবাদ করোঃ

 $6 \times 1 = 6$

- (अ) व्यूढोरस्को वृषस्कन्धः शालप्रांशुर्महाभुजः। आत्मकर्मक्षमं देहं क्षात्रो धर्म इवाश्रित्तः॥
- (b) स वेलावप्रवलयां परिखीकृतसागराम्। अनन्यशासनामूर्वी शशासैकपुरीमिव॥
- 8. Explain with reference to the context any *one* from the following verses : নিম্নলিখিত যে-কোনো একটি শ্লোকের সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা করোঃ

 $8 \times 1 = 8$

- (a) भीमकान्तैर्नृपगुणैः स बभूवोपजीविनाम्। अधृष्यश्चाभिगम्यश्च यादोरत्नैरिवार्णवः॥
- (b) ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ त्यागे श्लाघाविपर्ययः। गुणा गुणानुबन्धित्वात् तस्य सप्रसवा इव॥

Unit-III

[Marks- 20]

9. (a) Give the resulting forms of any six from the following:
নিম্নলিখিত যে কোনো ছয়টির পরিনিষ্ঠিত রূপ লেখাঃ

 $1 \times 6 = 6$

(1) सृज् + क्त्वाच्

(ग्रंम) आ-हन् + ल्यप

(i√) आस + शानच

(v) गम् + सन् + उ

(vi) क्र + ण्यत

(vii) भिद् + क्त

(viii) गङ्गा + ढक

(ix) भू + क्यप्

(x) दा + तव्य

(xi) मन् + क्तिन्

(xii) अधि-इ + णिच् + लट् + त्

- (xiii) दा + तृच्।
- (b) Substitute single words for any six from the following:

 $1 \times 6 = 6$

নিম্নলিখিত যে কোনো ছয়টি এক কথায় প্রকাশ করোঃ

्रi) जनानां समूहः

(iii) भृशं रोदिति

(iii) दीर्घस्य भावः

(iv) श्रीः अस्य अस्ति

(y) पठितुमिच्छति

(vi) कषायेण रक्तम्

(vii) देवस्य अयम्

(viii) तपः चरति

(ix) धावन्तं प्रेरयति

(x) शब्दं करोति

(xi) पुत्रमिवाचरति

- (xii) नदी माता यस्य सः।
- (c) Name and expound the Samāsa in any four from the following:

 $2 \times 4 = 8$

নিম্নলিখিত যে-কোনো *চারটির* ব্যাসবাক্যসহ সমাস নির্ণয় করোঃ

किंसखा

(ii) यथाशक्ति

(iii) छायातरूः

(iv) मुखचन्द्रः

(v) विद्यारत्नम्

(vi) पार्वतीपरमेश्वरौ

(vii) समक्षम्

- (viii) द्विगुः

.(x) त्रिमुनि

Unit-IV

[Marks- 10]

 $10 \times 1 = 10$

- 10. Translate any *one* of the following passages into Bengali or English:
  নিম্নলিখিত যে-কোনো একটি অনুচ্ছেদের বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করোঃ
  - (a) शुभ्रवस्त्रावृता वीणापाणी देवी सरस्वती अस्माकं सर्वेषां ज्ञानाधिष्ठात्री। अखिलविद्यास्वरूपिणी सा नित्यैव देववन्दिता। वसन्तपश्चम्यां तिथौ स्वेतहंसासीना सर्वेषां जाड्यापहा सा देवी कृपया अस्माकं पूजां ग्रहीतुं स्वर्लोकात् मृद्विग्रहे आविर्भवति। प्रणमामि मातरम।
  - (b) बुद्धोपासको नृपतिः विम्बिसारः स्वराज्ये बौद्धधर्ममतं पचारितवान्। किंच बुद्धसकाशात् तस्य पादनखं गृहीत्वा राजगृहस्य उद्याने निधाय तत्र स्तूपं निर्माय प्रत्यहं स्वजनपरिवृतोऽन्तःपुरवासिभिः सह तत्र पूजां निवेदयामास। विम्बिसार-तनयेन अजातशत्रुणा तु सिंहासनम् आरूह्य बौद्धधर्माचरणं निवारितं निषिद्धम् च।

WEST BENGAL STATE UNIVERSITY

B.A. General PART-II Examinations, 2017

SANSKRIT-GENERAL

Paper-SANG-III

Time Allotted: 3 Hours

Full Marks: 100

 $15 \times 2 = 30$

15

The figures in the margin indicate full marks. Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.

আলোচনা করো।

প্রান্তিক সীমার মধ্যস্থ সংখ্যাটি পূর্ণমান নির্দেশ করে। পরীক্ষার্থীরা নিজের ভাষায় যথা সম্ভব শব্দসীমার মধ্যে উত্তর করিবে।

Unit-I

[Marks - 40]

Answer any two questions from the following:

- নিম্নলিখিত যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ

  (a) How many Kandas are there in the Rāmāyaṇa? Name any four of them. Critically discuss the influence of the Rāmāyaṇa on Indian life and literature.

  রামায়ণ মহাকাব্যে কতগুলি কাণ্ড আছে ? তাদের মধ্যে যে-কোনো চারটি কাণ্ডের নাম করো। ভারতীয় জনজীবন ও সাহিত্যে রামায়ণের প্রভাব বিষয়ে
  - (b) Write a short essay on tales and fables in Sanskrit literature.
    সংস্কৃত সাহিত্যে গল্প এবং নীতি কথার অবলম্বনে নাতিদীর্ঘ রচনা লেখো।
  - (৫) What is the difference between *Itihāsa* and *Purana*? Discuss in brief the historical *Kāvyas* in Sanskrit literature?
    ইতিহাস এবং পুরাণের পার্থক্য কি ? সংস্কৃত ঐতিহাসিক কাব্য সম্বন্ধে সংক্ষেপে আলোচনা করো।

Turn Over

1.

- (d) What are the three famous dramas of *Bhavabhūti*? Write a comprehensive note on *Bhavabhūti* as a dramatist.

  ভবভূতির প্রখ্যাত তিনটি নাটকের নাম লেখা। নাট্যকাররূপে ভবভূতির অবদান আলোচনা করো।
- $5 \times 2 = 10$

3+12

2. Write short notes on any two from the following:

Kādambarī, Mudrārakṣasa, Gītagovinda, Buddhacarita.
নিম্নলিখিত যে-কোনো দুটি বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখাঃ
কাদম্বরী, মুদ্রারাক্ষস, গীতগোবিন্দ, বুদ্ধচরিত।

Unit-II

[Marks - 10]

- 3. Translate into Bengali **or** English any **one** from the following: $4 \times 1 = 4$ নিম্নলিখিত যে-কোনো **একটি** বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করোঃ
  - (a) यस्मिन् सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः। तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः॥
  - (४) कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः। एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे॥
- 4. Explain any *one* from the following:
  নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির ব্যাখ্যা করোঃ

 $6 \times 1 = 6$

- (a) ईशावास्यमिदं सर्वं यत् किश्च जगत्यां जगत्। तेन त्यक्तेन भुष्कीथा मा गृधः कस्यस्विद्धनम्॥
- (b) विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयं सह। अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतमश्नुते॥

Unit-III

[Marks - 25]

5. Answer any *one* question from the following:

 $12 \times 1 = 12$

র্নিম্নলিখিত যে-কোনো **একটি** প্রশ্নের উত্তর দাওঃ

What is śloka? Why is it so named? Describe the incidents 2+2+4+1+3 after which the first śloka was composed and by whom? What boon was granted by Brahmā?

শ্লোক কাকে বলে ? এর নাম শ্লোক কেন হল ? কোন ঘটনা পরস্পরায় কার দ্বারা প্রথম শ্লোক রচনা করা হয় ? ব্রহ্মা কি বর দিয়েছিলেন ?

Narrate after your text the description of Rāma's beauty and his qualities.

তোমার পাঠ্যাংশ অনুযায়ী রামচন্দ্রের সৌন্দর্য্য ও গুণাবলীর বর্ণনা দাও।

- 6. Translate into Bengali **or** English any **one** from the following: $5 \times 1 = 5$ নিম্নলিখিত যে-কোনো **একটি** বাংলা **অথবা** ইংরাজীতে অনুবাদ করোঃ
  - ्र्र्आ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञ स्मृतिमान् प्रतिभानवान्। सर्वलोकप्रियः साधुरदीनात्मा विचक्षणः॥
    - (b) स जगाम वनं वीरः प्रतिज्ञामनुपालयन्। पितुर्वचननिर्देशात् कैकेय्याः प्रियकारणात्॥
- 7. (a) Explain with reference to the context any *one* from the $8 \times 1 = 8$ following:

নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা লেখোঃ

(i) सीताप्यनुगता रामं शिशनं रोहिणी यथा।पौरैरनुगतो दूरं पित्रा दशरथेन च॥

(ii) अकर्दमिदं तीर्थं भरद्वाज निशामय। रमणीय प्रसन्नाम्बु सन्मनुष्यमनो यथा॥

OR / অথবা

(b) Answer any *four* questions from the following:

 $2 \times 4 = 8$

নিম্নলিখিত যে-কোনো *চারটি* প্রশ্নের উত্তর দাওঃ

- (j) Why did *Rāmachandra* go to *Daṇḍakāraṇya* leaving *Citrakūta*? রামচন্দ্র চিত্রকৃট ছেড়ে দণ্ডকারণ্যে কেন গিয়েছিলেন ?
- (ii) Who was Agastya? Who came to Rāma in Daṇdakāraṇya and why?
  অগস্ত্য কে ছিলেন ? রামের কাছে দশুকারণ্যে কারা এসেছিলেন এবং কেন ?
- (iii) What did *Mārica* do first after hearing *Rāvanas'* prayer? রাবণের প্রার্থনা শুনে মারীচ প্রথমে কি করেছিলেন ?
- (iv) What order had been given by Brahmā to Valmīkī? ব্ৰহ্মা বান্মীকিকে কি করতে আদেশ করেছিলেন ?
- (v) What result do the four castes get after studying the Rāmāyaṇa?
  রামায়ণ পাঠ করলে চতুর্বণের কি ফল লাভ হয় ?

Unit-IV

[Marks - 25]

8. Answer any *one* question from the following: নিম্নলিখিত যে-কোনো একটি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ

 $12\times1=12$

(a) Describe after *Manu* the creation and importance of the *Danda*.

মনুর মত অনুসারে দণ্ডের উৎপত্তি ও মাহাত্ম্য বর্ণনা করো।

- (b) How many types of forts are prescribed by Manu? Discuss fully. Which class of forts is deemed best?

  দুর্গ কয় প্রকার ? এদের সম্পূর্ণ বিবরণ দাও। কোক্সশ্রেণীর দুর্গ উৎকৃষ্ট বলে বিবেচিত ?
- 9. Translate any *one* from the following verses into Bengali or $5 \times 1 = 5$ English:

  নিম্নলিখিত যে-কোনো একটি শ্লোকের বাংলা অথবা ইংরাজী অনুবাদ করোঃ
  - (3) एवं वृत्तस्य नृपतेः शिलोञ्छेनापि जीवतः। विस्तीर्यते यशो लोके तैलविन्दुरिवाम्भसि॥
  - (b) आपदार्थं धनं रक्षेद दारान् रक्षेद् धनैरपि। आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि धनैरपि॥
- 10. (a) Explain any *one* from the following with reference to the context:

  নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা লেখোঃ
  - (i) यस्य प्रसादे पद्मा श्रीर्विजयश्च पराक्रमे। मृत्युश्च वसति क्रोधे सर्वतेजोमयो हि सः॥
  - (ii) अराजके हि लोकेऽस्मिन् सर्वतो विद्रुते भयात्। रक्षार्थमस्य सर्वस्य राजानमसृजत् प्रभुः॥

OR / অথবা

(b) Write short notes on any **four** from the following:

िम्निलिখिত যে-কোনো *চারটি* বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখোঃ

जाङ्गल, आन्वीक्षिकी, योगक्षेम, कामजव्यसनम्, उपायचतुष्टय।

 $2 \times 4 = 8$

OR / অথবা

(c) Answer any *four* questions from the following:

 $2 \times 4 = 8$

নিম্নলিখিত যে-কোনো *চারটি* প্রশ্নের উত্তর দাওঃ

- Who is the earliest commentator of मनुसंहिता? What is the name of his commentary?
  মনুসংহিতার প্রাচীনতম টীকাকার কে ? তাঁর টীকাগুলির নাম কী ?
- (মাঁ) What is the basic difference between the two statements-'तैलविन्दुरिवाम्भसि' and 'घृतविन्दुरिवाम्भसि'। 'তৈলবিন্দুরিবান্ডসি' এবং 'ঘৃতবিন্দুরিবান্ডসি'– এই দুটি বক্তব্যের মূল পার্থক্য কি ?
- (iii) Who is ग्रामिक ? What are his duties? গ্রামিক কাকে বলা হয় ? তার কর্তব্য কি কি ?
- (iv) What types of weapons were restricted in the battle-field according to *Manu*?

মনুর মতে যুদ্ধক্ষেত্রে কি ধরণের অস্ত্র নিষিদ্ধ ছিল ?

What were the qualifications of an ambassador according to *Manu*?

মনুর মতানুসারে দৃতের যোগ্যতা কি ?